

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ (SOCIAL PROTECTION) – система заходів щодо захисту населення від соціальних ризиків. У Конституції України (ст. 46) йдеться про «право громадян на соціальний захист, який включає право на забезпечення їх у випадку повної, часткової або тимчасової втрати дієздатності, втрати годувальника, безробіття по незалежним від них обставин, а також у похилому віці та інших випадках, які визначені законом».

Учені по-різному трактують поняття соціального захисту. Система соціального захисту в широкому розумінні – це система законодавчих, соціально-економічних і політичних гарантій, які надають умови для забезпечення працездатними громадянами засобами до існування соціально незахищених верств. У вузькому розумінні соціальний захист – це система законодавчих, соціально-економічних і морально-психологічних гарантій, засобів і заходів, завдяки яким утворюються рівні для всіх членів суспільства умови, що забезпечує гідну та соціально прийнятну якість їхнього життя. Особливістю сфери соціального захисту є те, що в загальному вигляді обов'язки щодо організації та надання соціального забезпечення й соціального захисту покладаються на державу. Держава виконує соціально-захисну функцію, тобто затверджує й забезпечує права і свободи людини (ст.3 Конституції України).

Державне управління у сфері соціального захисту населення здійснює Кабінет Міністрів України, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування та їх виконавчі й розпорядчі органи, які забезпечують упровадження в життя державної політики у сфері надання соціальної допомоги населенню, та інші державні органи відповідно до законодавства України.

У Законі України «Про соціальні послуги» (2003р.) визначений перелік соціальних послуг, до яких належить надання соціальних послуг людям, які опинились у складних життєвих обставинах і потребують допомоги інших людей.

Соціальні послуги – це комплекс дій держави, певних громадських та приватних організацій, спрямованих на створення й покращення умов життєдіяльності та можливостей самореалізації населення, а також на реалізацію соціальних, політичних, особистісних та інших прав.

Соціальні послуги надаються безкоштовно, зокрема дітям та молоді, які опинились у складних життєвих обставинах у зв'язку з інвалідністю, хворобою, малозабезпеченістю, безпритульністю, сирітством, жорстоким поведінням у сім'ї.

Види соціальних послуг:

- соціально-педагогічні (організація навчального й виховного процесів, дозвілля, художньої, спортивно-оздоровчої та інших видів діяльності);
- психологічні (застосування психодіагностики, проведення консультацій);
- соціально-економічні (надання натуральної та грошової допомоги);
- юридичні (консультації щодо питань законодавства, здійснення прав та інтересів людей);
- соціально-медичні (організація та здійснення профілактичних, лікувально-оздоровчих заходів, підтримка й охорона здоров'я);
- послуги щодо працевлаштування – пошук роботи, сприяння у працевлаштуванні.

Соціальне обслуговування здійснюється в закладах денного, короткотривалого та постійного перебування, а також у територіальних центрах соціального обслуговування, а саме: центрах соціального обслуговування населення, кризових центрах для жінок, притулках. До *центрів соціального обслуговування населення* належать:

- соціальний гуртожиток;
- центр соціально-психологічної допомоги;
- центр для ВІЛ-інфікованих дітей та молоді;
- соціальний центр матері та дитини;
- центр соціально-психологічної реабілітації для дітей та молоді з функціональними обмеженнями.

Центр соціально-психологічної допомоги – заклад, в якому надають соціальні послуги людям, які опинились у складній життєвій ситуації. Його створюють місцевий орган виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. Основна мета центру – надання невідкладних психологічних, соціально-побутових, соціально-педагогічних, соціально-медичних, соціально-економічних, інформаційних та юридичних послуг, послуг щодо працевлаштування людей, які опинилися в складних життєвих обставинах для сприяння повернення їх до нормальних умов життя. У такі центри приймають, як правило, неповнолітніх, які опинились у складних життєвих обставинах; таких, які

залишились без піклування батьків, постійного місця проживання, засобів для існування; дітей із кризових сімей; дітей, які позбулись сімейних та інших позитивних зв'язків; неповнолітніх, які стали жертвами насилля в сім'ї або державних закладах системи опіки.

Центр соціально-психологічної реабілітації для дітей та молоді з функціональними обмеженнями – заклад денного перебування для дітей та молоді з функціональними обмеженнями віком від 7 до 35 років, мета діяльності якого – оновлення й підтримка їх фізичного й психічного стану, адаптація та інтеграція в суспільство. Основні напрями соціально-педагогічної роботи, які реалізують у центрах соціально-психологічної реабілітації для дітей та молоді з функціональними обмеженнями: діагностика та корекція соціально-психологічного стану дітей та молоді; лікувально-оздоровча робота з дітьми та молоддю; соціально-побутове обстеження сім'ї з дітьми з функціональними обмеженнями; формування у дітей і молоді навичок соціальної компетентності; розвиток потенційних творчих можливостей дітей і молоді; профорієнтаційна робота з молодими інвалідами; організація дозвілля дітей і молоді з функціональними обмеженнями; соціально-педагогічна робота з батьками й родичами дітей з обмеженими функціональними можливостями.

Соціальний центр матері й дитини – заклад тимчасового проживання жінок на сьомому-дев'ятому місяці вагітності й матерів з дітьми віком від народження до 18 місяців, які опинились у складних життєвих обставинах, що заважають виконанню материнських обов'язків. Центр відкривається місцевим органом виконавчої влади або органом місцевого самоврядування. Утримання центру здійснюється за рахунок коштів, які передбачені для реалізації програм, спрямованих на розв'язання проблем дітей, жінок та сім'ї. Основна мета діяльності центру – упровадження нових форм соціальної підтримки жінок та попередження відмови батьками від новонароджених дітей. Зарахування в центр здійснюється на основі письмової заяви вагітної жінки (матері) після її попередньої співбесіди з психологом на основі рішення директора центру. Завдання соціально-педагогічної роботи з жінками в центрі: формування у матері відповідного ставлення до дитини, догляду за її розвитком; формування необхідних санітарно-гігієнічних навичок догляду за дитиною; навчання матері необхідним побутовим і соціальним навичкам; забезпечення матері умовами для фізичного й психічного розвитку дитини; підготовка матері до самостійного життя після закінчення перебування

в центрі; допомога в налагодженні відносин із біологічною сім'єю жінки, батьком дитини чи його сім'єю, іншими родичами або близькими людьми; допомога жінці в отриманні освіти, професії, пошуку роботи як умови матеріального забезпечення матері та дитини після закінчення перебування в центрі.

Центр для ВІЛ-інфікованих дітей та молоді – спеціалізований заклад, який проводить роботу щодо соціальної адаптації ВІЛ-інфікованих дітей та молоді. Центр відкривається обласними та місцевими держадміністраціями й органами місцевого самоврядування при наявності необхідної матеріально-технічної бази, зокрема приміщень, які відповідають санітарно-гігієнічним нормам і вимогам пожежної безпеки. Фінансування центру здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів, передбачених для реалізації програм, спрямованих на розв'язання проблем дітей, молоді, жінок і сім'ї. Основні завдання центру – створення умов для соціальної адаптації ВІЛ-інфікованих дітей і молоді, розробка й проведення заходів щодо соціальної підтримки та супроводження таких дітей і молоді, що спрямовані на їх інтеграцію в суспільство. Центр відповідно до завдань: надає ВІЛ-інфікованим дітям і молоді різні види соціальних послуг (соціально-побутові, психологічні, соціально-педагогічні, соціально-медичні, юридичні та інформаційні); здійснює лікувально-оздоровчі заходи, надає в разі необхідності першу невідкладну допомогу; організовує клуби за інтересами, проводить конкурси; залучає батьків або людей, які їх замінюють, до співпраці; організовує роботу груп взаємодопомоги для ВІЛ-інфікованих дітей і молоді, а також батьків; співпрацює із закладами охорони здоров'я, навчальними закладами та іншими організаціями, які надають допомогу ВІЛ-інфікованим дітям і молоді; направляє у випадку необхідності в заклади, що можуть забезпечити задоволення їх потреб.

Соціальний гуртожиток – заклад для тимчасового проживання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківської опіки, віком від 15 до 18 років, а також осіб з числа сиріт і дітей, позбавлених батьківської опіки, віком 18-23 років. Гуртожиток відкривається місцевим органом виконавчої влади або органом місцевого самоврядування при наявності необхідної матеріально-технічної бази, зокрема приміщень, що відповідають санітарним і гігієнічним умовам. Утримання гуртожитку здійснюється за рахунок коштів місцевого бюджету, передбачених для реалізації програм, спрямованих на розв'язання проблем дітей, жінок і сім'ї. Головна мета діяльності соціальних гуртожитків – створення умов для

соціальної адаптації осіб, які в ньому проживають, та їх підготовки до самостійного життя. Серед основних завдань соціально-педагогічної роботи в таких закладах: оволодіння молодими людьми навичками самостійного ведення господарства; влаштування на навчання з метою оволодіння професією; допомога у працевлаштуванні; формування навичок ефективної взаємодії з оточуючими; формування навичок самостійного прийняття відповідальних рішень; планування молодими людьми своїх життєвих перспектив та їх реалізація. Перебування випускників шкіл-інтернатів у соціальних гуртожитках дає можливість забезпечити їм досягнення певного адаптаційного потенціалу для самостійного життя та необхідні професійні уміння й навички як базису для подальшого визначення в соціумі.

Ефективність соціального обслуговування залежить від того, що його мета повинна визначатись як на державному рівні, так і на рівні окремих регіонів, міст, районів і на рівні окремих груп населення й особистості, зокрема.

Система соціального обслуговування населення України повинна постійно розвиватись, відпрацьовуючи різні технології, визначаючи чітку структуру програм, принципів управління й утворення власного інструментарію.

Література

1. Кельдер Т.Л. Поняття соціального захисту і його основні напрямки в сфері праці [Електронний ресурс] / Т. Л. Кельдер // Економіка праці. — Режим доступу : <http://slv.com.ua/bookz/123/3351.html>.
2. Конституція України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://constitution.org.ua/>.
3. Петрочко Ж. В. Основи соціально-правового захисту особистості : навч. посіб. [для студентів спеціальності 6. 010105 «Соціальна педагогіка» денної та заочної форми навчання] / Ж.В. Петрочко. — К. : Київський університет імені Бориса Грінченка, 2009. — 320 с.